

משה הניאנדרתל*

הפלגה לפלשתינה

ברלין, 1932

השעון המעורר טרטר, ומוריס הכה בו בתנועות קצובות עד שנפל על הרצפה. אור כבר עמד בחוץ וקולות מהוססים של שחר הגיעו לאוזניו. בעת שהתיישב במיטתו תקפה אותו לרגע סחרחורת. הוא יצא מחדרו ופנה לחדר הרחצה. בשובו ארז בתיק את מעט החפצים והבגדים שלו, שב ויצא, והגיק את הדלת מאחוריו. הוא פסע דרך הדלת הסודית אל האגף בבניין הסמוך, שבו שכן חדרו של הברון גוסטב דה שארטייה.

הדלת נפתחה עוד לפני שהספיק לדפוק עליה. הברון פתח אותה באיפוק חגיגי. הוא היה לבוש במכנסי הבד המהודרים שלו ובחולצה מגוהצת שסיכת הנזיר נעוצה בכיסה. "בוא, תיכנס", זירז אותו להידחק לתוך החדר וסגר את הדלת מאחוריו. "זה יום גדול." מוריס היה עדיין מנומנם. הוא בהה בברון וציפה להמשך דבריו.

"הרכבת יוצאת מהתחנה ב-11", אמר הברון. "אנחנו נחליף רכבת במילאנו, נמשיך ישר עד נאפולי, ומשם נפליג ליפו בספינה שתגיע מניו-יורק. בעוד כמה ימים נהיה בפלשתינה!" שעה לאחר מכן הילכו השניים בשולי הטירגרטן. מוריס הריח את האדמה הרטובה ואת העלים שהצטברו בצד השביל. הוא שמע את הקריאות בכרוז ואת גלגלי הכרכרות והמכוניות החורקות ליד תחנת גן החיות, הוא הריח את ריח השתן בשירותים הציבוריים שבהם הטיל את מימיו, ושמע את שקשוק קרונות הרכבת העוצרת באנחה גדולה ברציף. כשנפלטו סוף סוף מהקרן בנאפולי ראה מוריס את גוסטב עומד על הרציף ונשען על מקלו. בעת הנסיעה לנמל הספיק מוריס לספוג את ריח הכביסה התלויה על חבלים, ואת ריח הים הדק שהלך והתגבר ככל שהתקדמו בנסיעתם. הספינה Exeter עמדה בנמל, ומוריס גילה שהיא גדולה בהרבה משחשב, ובעלת כמה קומות. סבל הופיע על הסיפון, נושא על מריצת מתכת את מזוודותיהם שנערמו זו על זו, ויחד אתו הם עשו את דרכם לאורך המסדרונות. הסבל, לבוש בהידור ועניבת פרפר לצווארוננו, פתח את דלת התא. גוסטב דה שארטייה תחב את ראשו ואמר: "לא רע, לא רע." הוא הניח את המפתח בכיסו ומסר לבחור שטר כסף.

"כאן מימין אתם יכולים לצלצל אם אתם זקוקים לשירות חדרים," אמר הסבל בקידה. "אתם יכולים לשכור כיסאות מנוחה בשני דולר ליום לאדם, שתשלמו בסוף ההפלגה. אם אתם מעוניינים לשלוח מברקים, קראו לי או לאיש צוות אחר ונפנה אתכם לאלחוטן של הספינה. וחשוב מאוד, במקרה שאתם לא חשים בטוב –"

* מתוך "משה הניאנדרתל", רומן בכתובים.

"הנה, סוף סוף מידע נחוצ, הפטיר הברון.

"אדוני חולה?" שאל הבחור בדאגה.

"בהחלט!" ענה הברון. "יש לי מחלה חשוכה מרפא. וכה מענגת!"

מוריס בחן את גוסטב במבט מודאג, והלה פרץ בצחוק עצבני. הוא הוציא שטר מכיסו וליווה את הסבל אל הדלת בלי שהניח לו להשלים את דבריו. כששב וסגר את דלת התא ראה את מוריס בווהה בתיק שסייע לו לסחוב בדרכם לתחנת הרכבת בברלין. "אתה בוודאי שואל את עצמך מה יש בפנים," שאל.

מוריס הנהן.

"עצמות," אמר גוסטב.

"של בני אדם?"

"לא, יקירי," נאנח הברון, "אין בתיק שום עצמות, ודאי לא עצמות של בני אדם. הרי בשביל זה אנחנו נוסעים לפלשתינה! בתיק ארוזי תרשימים ומדידות שעשיתי בזמנו במערת הנזיר בגליל. אתה זוכר שזאת הייתה המערה שמצאתי בה את עצם ההיואיד, כן? וארוזי גם קצת ציוד חפירה בשביל שנינו. אני יוצא לסיבוב על הסיפון לראות את המלחים מרימים עוגן, זה תמיד מחזה מעניין. נקבע בחרטום בעוד שעה וחצי."

הברון יצא מהתא וסגר את הדלת מאחוריו. מוריס נצמד לחלון וראה את רצועת הים משתרעת עד למרחוק. כשראה שהאונייה החלה להפליג הוא יצא מן החדר אך לא יצא לסיפון. הוא פסע במסדרונות, הציץ אל טרקלין רחב ידיים, וממנו עבר אל חדר אוכל שרוי באפלולית, הסתובב בין פינות ישיבה לספרייה. כשיצא לבסוף לסיפון ראה איך המים מנתרים מעל למעקה האונייה ומרטיבים את שולי הקרשים. אחד התרנים הגבוהים חרק ודגל ארצות הברית שבראשו היטלטל ברוח. באחת הפינות ישב מישוהו ופרט על גיטרה. אנשים הילכו על הסיפון מצד לצד ונעמדו להשקיף אל המים. מוריס פילס את דרכו מהורהר, ידי משולבות מאחורי גבו. המים תחת הספינה המו וקצפו. מדי פעם צללה אליהם ציפור ונסקה בחזרה לשמים, דג מתפתל במקורה.

בעודו מתהלך על הסיפון שמע פתאום את קולו של גוסטב, ומיד לאחר מכן צליל של הקשת כוסיות. הוא הלך לכיוון הקולות וראה שם את הברון יושב על שרפרף ולידו שלושה ספנים צעירים.

"תכיר את החברים שלי," אמר הברון.

השלושה הציגו את עצמם. שניים מהם דיברו איטלקית בלבד, והשלישי, ג'וליאנו שמו, דיבר צרפתית במבטא איטלקי כבד.

"נעים מאוד, אני מוריס," הוא הניח את ידו על חזהו. בנקודה שבה עמד היה לו חם, והוא זו מעט. יריעת בד שהתנופפה מעליו הסתירה אותו לרגע.

"המלחים כאן ביקרו בכל כך הרבה מקומות בעולם," אמר הברון למוריס. "ומכל נמל הם הביאו אתם מחלות כל כך אקזוטיות!"

אחד המלחים שאל את גוסטב משהו באיטלקית, וג'וליאנו תרגם את דבריו: "הוא שואל, הברון, אם באמת מצאת את האדם הקדמון."

גוסטב הרכין את ראשו בצנעה ואמר: "אכן, מצאתי."

"ואיך הוא נראה?"

"הרבה יותר דומה לך ממה שאתה חושב," ענה הברון. שני המלחים האחרים צחקו, וחברם הסמיק.

"אתה יכול להראות לנו עצמות שלו?" תרגם ג'וליאנו את שאלת אחד מחבריו, מלח מזוקן ושזוף.

"עצמות לא, אבל אני יכול להראות לך משהו שהוא הכין." הברון שלף מכיסו כלי אבן עשוי צור בצורת משולש קטן, משונן בקצהו.

"מה הוא עשה עם זה?" המלח נטל את כלי הצור וליטף בזהירות את הלהב המשונן. "אנשים שחיו לפני חמישים אלף שנה חתכו בעזרת הכלי הזה את הבשר שהם צדו וגירדו ממנו את השומן. הם קרצפו בו עורות של בעלי חיים כדי לעבד אותם ולהכין מהם בגדים. לפעמים הם גם חיברו כלים כאלה לקצה של מקל, ובעזרת החנית המאולתרת הזאת הם התגוננו ונלחמו באויבים."

"מי היו האויבים שלהם?" שאל המזוקן, וג'וליאנו תרגם את שאלתו. הברון הישיר אליו את עיניו המימיות ואמר בפשטות: "אתה. אנחנו."

כשפרשו הספנים שאל מוריס: "גוסטב, ספר לי קצת על פלשתינה. איך החיים שם?" "זאת ארץ משונה מאוד," השיב הברון, "יש בה מקומות שמוזכרים כבר בברית הישנה, לצד ערים ויישובים חדשים לגמרי. בתל אביב יש הרבה דוברי גרמנית ואנגלית, וגם בירושלים. אלה שני המקומות המרכזיים. בצפון הארץ, בגליל, נמצא נחל עמוד. הוא עובר בשטח שפעם היו בו ג'רפות וממותות ודובים, ויש בו מערות בנות עשרות אלפי שנים. זה המקום שבו נחפור. אתה תראה, זה עולם לגמרי אחר, האוריינט." "כמה אחר, כמו העולם של הניאנדרתלים שלך?" "בקרוב תגלה," חייך אליו הברון. "בקרוב."

למחרת יצא מוריס מהחדר וחיפש את גוסטב. הוא לא מצא אותו בחדר האוכל, וגם לא בספרייה או במקומות הישיבה בין הקומות. רגליו משכו אותו אל הסיפון, אל המקום שבו ראה אותו עם שלושת המלחים. הוא המשיך מעט הלאה משם וראה מדרגות המובילות לחדרי המכונות. הוא התבונן ימינה ושמאלה ואז ירד לשם בזהירות. הוא שמע קולות שנבלעו מאחורי שאון של מכונות. כשפָּרה את אוזנו זיהה בין הקולות זיהה את קולו של הברון.

"לא, אתה לא יודע מה לעשות," אמר הקול השני בצרפתית, במבטא איטלקי כבד.

"תלמד אותי," אמר הברון.

"אתה תלמיד גרוע!" אמר השני.

"יש כאן חושך."

"זה לא החושך," אמר האיטלקי, "זה אתה."

מוריס שמע צליל של הצתה ולפתע ראה אור חלש, צהוב, מאיר בחשכת החדר. בהבזקי האור המרצד נגלה לעיניו פרצופו של הברון מִבְּעַד לחרך הדלת, ולצדו ראה את המלח המזוקן. גוסטב דה שארטייה רבץ על בטנו ונשא את מבטו אל המלח. "אני מתחנן," הוא נאנח, "תלמד אותי מה לעשות כדי שתהיה מרוצה. אל תלך. אני אעשה כל מה שאתה מבקש."

"אני כבר לא צריך ממך כלום," אמר המלח. "אתה מגעיל אותי."
 "אז תעניש אותי!" נאנק הברון. "קח את זה," הוא הוציא משהו מכיסו. "תעניש אותי עם זה."

"אני לא נוגע בזה."

"למה? הנה, קח."

"מה בדיוק אתה רוצה שאעשה עם זה?"

"מה שאתה מבין. אני סומך עליך. אני עוצם את העיניים, תעשה מה שאתה מבין."
 "אל תעצום את העיניים," שמע מוריס. לאור הנר ראה את המלח רוכן לעברו של גוסטב דה שארטייה ולפתע הוא הניף דבר-מה. זה היה כלי הצור המשולש. "תראה לי איך השתמש בזה האדם הקדמון," הוא הכריז.

גוסטב כמו ציפה לשאלתו. "הוא התקרב לחיה ועשה ככה," אמר, וסימן באצבעו על החלק הפנימי של זרועו. "ככה במשך דקה בלי להרפות. הדם נזל והחיה מתה. הוא הרג את החיה ואכל אותה, ואז היא חייתה בתוכו."
 "גועל נפש," אמר המלח. "אני נגעל ממך."

"אבל לא עשיתי לך כלום," ייבב גוסטב דה שארטייה. "למה אתה נגעל ממני?"
 "כי אתה מגעיל," אמר המלח.

"אני אעשה כל מה שאתה מבקש," בשלב זה כבר מירר גוסטב דה שארטייה בבכי.
 "אתה מסכן," אמר המלח בקול קשה בעודו עומד מעליו. הוא פנה ללכת. מוריס פסע לאחור והתכופף כדי שהמלח לא יבחין בו.
 "אל תלך," בכה הברון, "אל תלך! אני מפחד להיות כאן לבד." והוא תפס ברגלו של המלח ולא הרפה ממנה.

"יש לך כוח!" אמר המלח בפליאה, ובעט בברון. גוסטב עצם את עיניו ואצבעותיו לפתו את שוקו של המלח. באור הנר נדמה היה למוריס שגוסטב מחייך.
 "תעזוב אותי!" אמר המלח במיאוס. הוא הרים מהרצפה את כלי הצור המשונו והסתער על הברון בחמת זעם. מוריס רצה לזנק לשם ולעצור בעדו, אבל הוא פחד. הברון צעק לעזרה, וצעקותיו הושתקו בכף ידו השנייה של המלח. לבסוף פסקו רעידות גופו של הברון והוא הניח את אצבעותיו על פניו ומישש את גופו, מתנשף.

"הנה," אמר המלח, "קיבלת מה שרצית."

המלח יצא מהתא וסינן קללה. הוא השליך את כלי הצור המשונו על רצפת המעבר. מוריס יצא ממחבואו ואסף את הכלי. הוא מיהר אל גוסטב.

"מה אתה עושה כאן?" שאל הברון בהפתעה. "מי הרשה לך לבוא?"
 "אתה מלא דם, גוסטב," אמר מוריס.

"לך מכאן," זעם הברון. "אתה מקלקל הכול. אני מבקש ממך, לך!"
 מוריס הסתובב בפנים חתומות, בלב הולם, ויצא מחדר המכונות.

כשנכנס לתא כשעה לאחר מכן מצא את גוסטב דה שארטייה נקי ורחוץ במיטתו. הוא לבש את הפיג'מה המוזהבת שלו, אוחז בכלי הצור המשונו, שדם נקרש על להבו. כעבור כמה דקות שב מוריס והציץ לעבר מיטתו של הברון וראה שהכלי מונח על חזהו והוא ישן בחיוך. בימים שנותרו להפלגתם היה מזג האוויר הפכפך וגשם ירד לפרקים. האונייה עגנה

באלכסנדריה, שם ירדו רוב הנוסעים האיטלקים, ומשם המשיכה אל יעדה הסופי בטרם תשוב במסלול ההפוך לנמל המוצא שלה בניו-יורק: נמל יפו שבפלשתינה הבריטית. כשעלו באותו ערב על יצועם אמר הברון למוריס ממיטתו: "לפני כמה שנים הלכתי להרצאה של אחד הקולגות שלי בפריז. הוא הראה לקהל תמונות של אפריקנים. הוא כינה אותם 'פראים' והסביר שהם יודעים לייצר גרזנים ולהשחזי סכינים, שהם מכינים כלי קיבול המיועדים לנשיאת מים, ושהם המציאו כמה סוגים של כלי נשק פרימיטיביים. הוא אמר שהאף שלהם מגיע לממדים מרשימים, וכך גם הלסתות. והוא חתם ואמר שכל זה מזכיר לנו גזע קדום אחד."

"איזה גזע?" שאל מוריס.

"הניאנדרתלים", אמר הברון בנימה נוגה. "אפרופו", הוא המשיך. "חשבתי היום על הבחור ב'סדום ועמורה' של פרוסט, שמצליף בברון דה שארלוס עד שהברון מתכסה בדם. קראת את זה?"

מוריס הניד בראשו לשלילה.

"ומעניין", הוסיף גוסטב דה שארטייה, "רק היום נזכרתי בשמו של הבחור הזה: קוראים לו מוריס."

עיר עברית

מוריס עמד ליד חלון הדירה ברחוב הרצל בתל אביב והסתכל לרחוב. משני צדיו הייתה מדרכה רחבה ובאמצעו כביש אספלט צר, שכמעט אף כלי רכב לא עבר בו. הסניף התל אביבי של בנק אנגלו-פלשתינה שכן משמאל. קיוסק ניצב לא הרחק משם, ולצדו עמדו שתי נשים ולגמו משקה.

ערב קודם לכן הגיעו הברון ומוריס מיפו לתל אביב. גוסטב דה שארטייה פסע ברחובות העיר הקטנה בקומתו הגבוהה ובמגבעת רחבת השוליים על ראשו, מגשש את צעדיו בין המרצפות ובידו מקל הליכה. מדי פעם ניגש אליהם אדם ופנה בבקשה או בהצעה כלשהי, והנער שליווה אותם מהתחנה דרש ממנו בתקיפות שיפנה לאחור. הברון התבונן בנעשה בחיוך דק והמשיך לפסוע.

עד מהרה למד מוריס כי יחסו של גוסטב דה שארטייה לכל אדם במזרח הוא שווה: כניעות מחויכת המהולה בסקרנות אמתית, ילדותית משהו. הבניינים בעיר היו בני שתיים ושלוש קומות, ואף שהיו חדשים כבר עמד בחזותם משהו ממין הזקנה.

בכל זה נזכר מוריס בבוקר המחרת כשעמד בחלון. הברון הפקיד בידי משימה: לבלוש אחרי האנשים הפוסעים ברחוב ולעדכן אותו כשמתקרב צעיר משופם, נמוך וחסון, וניגש לדלת הבניין. הרחוב לא המה בשעה זו, אפילו להפך. בקרן הרחוב עמד רוכל וזעק את כותרות העיתונים, ואישה בשמלה רחבה ניגשה אליו וקנתה עיתון. בצד השני עמד גבר אירופי למראה בחליפה והושיט קדימה את רגלו למצחצח נעליים לבוש במה שנראה למוריס כמדום. מכוניות בודדות עברו בכביש ונעלמו מעבר לעיקול, ושוב השתררה דממה.

זאת הייתה עיר שהכול בה חדש. עיר שהיא מזיגה בין המזרח לבין תרבות אירופה הנעוצה בו כאיבר תותב, עיר שהשפות נחות בה זו לצד זו כמו כתמי שמן במים. אוויר

עלה מהים והיה זר לאפיהם של התושבים האירופים. הם הגיפו את עצמם מפניו ובנו בניינים שעמדו בפניו כחומה. ברחוב הם לגמו קפיר, קוואס גוזז ותמר הינדי, והתרגלו לקנות מהרוכלים פירות צבר קוצניים, כעכים בסומסום ויריעות לדר עשוי משמש מיובש בשמש. לפעמים תקף אותם געגוע למאכלי ארצותיהם. מעדניות כמו־אירופיות נפתחו ברחוב הרצל ובשאר מקומות בעיר, ותורים עיקשים השתרכו לפניהן.

מוריס היה אירופי בכל רמ"ח איבריו. תייר בארץ לא־לו. הוא עמד בחלון, זקוף במקומו, וציפה לראות בחור צעיר ומשופם. פתאום עבר אדם כזה, והוא סימן בידו.

הברון קם ומיהר לפתוח את הדלת. "מוריס, בטובך, לך למטבח ותכין קפה."

"תכירו, בבקשה," אמר הברון בצרפתית כששב מוריס לסלון.

"אליהו," אמר האורח ולחץ את ידו של מוריס. "ברוך הבא לתל אביב."

המבטא של אלי היה זר לאוזניו של מוריס. רק מאוחר יותר הוא למד שזה מבטא ערבי־דמשקאי. בזמן שדיבר הוא הסיע את עיניו על גופו של מוריס ומבטו היה חקרני. מבין כפתורי חולצתו נגלה למוריס נתח מחזהו.

"איך עברה ההפלגה, גוסטב?" שאל אלי.

"על מי מנוחות," ענה הברון בלי חיוך.

"מתי אתה חושב לנסוע לגליל?"

"מחר. מוקדם בבוקר."

"ומה אתה מתכנן למצוא במערה?"

"אני לא יכול לדעת," אמר הברון. "זה כל המסתורין."

"בוא נגיד שעכשיו צץ לפניך שֵׁד," אמר אלי, "והוא אומר לך: 'הברון גוסטב דה שארטייה, כל מה שאתה מבקש – אני מבטיח לך שתמצא במערה!' מה תגיד לו?"

"אני יודע מה הוא רוצה למצוא!" קרא מוריס.

"מה?" שאל אלי.

"את הבחור שלו."

"הבחור שלו?"

"כן," אמר מוריס ובחן את גוסטב. ואכן, על פניו הייתה שפוכה הבעה חולמנית. מוריס ידע היטב שמחשבותיו של הברון נתונות לאדם שמחכה לו עשרות אלפי שנים במערה, ורק הוא, דה שארטייה, יוכל לחלץ אותו משם.

נסיעה מסוכנת

כעבור חצי שעה ירדו אלי ומוריס במדרגות הבניין ויצאו לרחוב. "אתה רעב?" שאל אלי, ומוריס הנהן.

אלי אמנם לא היה תושב תל אביב אך הוא הכיר היטב את העיר. מדי פעם שילח מבט מעבר לכתפו או סקר את הרחוב לפני שפנה אליו. הם הגיעו לבית חד־קומתי שכניסתו הייתה מוסתרת בעציצים בעלי צמחייה צפופה, חצו את חדר המדרגות והגיעו לחצר פנימית, שם ניצבו שולחן ושלושה כיסאות.

בחור צעיר יצא מהבית ודיבר עם אלי בערבית. הוא הסתכל על מוריס ואמר משהו,

ומוריס שלח מבט תוהה לעבר אלי. שָׁעָרוּ של הבחור היה ארוך ושחור, כרוך מאחורי ראשו בגומייה. הוא נכנס לדירה וחזר כשהוא נושא בידי סיר גדול. אחר כך שב לדירה והביא צלחות ומזלגות. אלי הסיר את המכסה ומיד אפף את הנחיריים ריח של תבלין בלתי מזכר. מוריס הביט לתוך הסיר וראה בו נתחי בשר וקטניות גדולות שלא הכיר. מאוחר יותר למד שזהו פול טרי.

אלי נטל לצלחתו מנה נדיבה מהתבשיל. מוריס התכבד אף הוא, תחילה בחשדנות, אך עד מהרה התרגל לטעמים החדשים וסעד את לבו בתאוותנות. אלי נטל לעצמו מנה נוספת וגירד את קרקעית הסיר במזלג. כשסיים לאכול נשען לאחור על מסעד הכיסא, נאנח, טפח על בטנו ובהה במוריס בעיניים מעורפלות. הבחור שישב לצדם הסיע את עיניו מאלי אל מוריס ובחזרה.

"אל תתרגש ממנו," אמר לו אלי כשיצאו משם ופסעו ברחוב. "היה לך טעים?"

"מאוד."

"ברוך השם."

הם נכנסו לאחת החנויות. אלי קנה קילשון, טורייה, אוהל, מימיות, תיקי גב, שקי שינה, מצפן, וכובעי בד רחבי שוליים. כשרכן לסדר את החפצים בתיק, התרוממו שולי חולצתו ומוריס הבחין שאקדח נעוץ במכנסיו.

כשיצאו השניים מהחנויות שאל מוריס: "למה יש לך אקדח?"

"בדמשק עבדתי כשומר, וגם בהתחלה, כשהגעתי פה. יום אחד נתנו לי לשמור על הבית של ראש העיר של תל אביב. כל הלילה הקפתי את הבית. פתאום ראיתי מישהו עומד על הגג ומחזיק אקדח."

"באמת? ומה עשית?"

"יריתי," אמר אלי.

"ומה קרה?"

"כלום," אמר אלי. "התברר שיריתי על פסל. וזה אפילו לא היה פסל של מישהו

שהחזיק אקדח!"

"אז מי זה היה?"

"משה," אמר אלי.

"משה מהתורה?"

"כן. איזה איטלקי פיסל אותו עם קרניים, ואני ראיתי את הקרניים האלה ויריתי, וקרן אחת נפלה. הרעש העיר את ראש העיר, והוא כעס. באותו לילה פיטרו אותי. אבל די מהר הסתדרתי, אין טענות." אלי התבונן במוריס. "יש לך חיוך מקסים," אמר, ואז צחק: "יאללה, בוא, יש לנו עוד כמה דברים לעשות היום. תשכח שנתתי לך מחמאה, הפרצוף שלך אדום. הנה האוטו שלי," הצביע על אחת המכוניות.

הם נכנסו למכונית ונסעו. בדרך עצר אלי ליד בניין גדול, שבפתחו עמדו שני שומרים במדי שוטרים בריטים. "חכה לי כמה דקות," אמר. הוא הציץ במראה וסקר את הרחוב, ואז פתח את הדלת ויצא.

מוריס נשאר במכונית. ראשו נפל לאחור והוא כמעט נרדם. פתאום נשמע קול ומוריס קפץ ממקומו. אלי התיישב לצדו ואמר: "הכול בסדר?"

"כן."

"על מה חשבת?"

"על אבא שלי. הוא בפריז."

"בן צריך לחיות קרוב לאבא שלו," אמר אלי.

"למה?" התפלא מוריס.

"זה דבר ידוע," אמר אלי. "אבא שלך צריך להרגיש אותך."

"להרגיש?"

"כשאני יושב לצד אבי," ענה אלי, "הוא מלטף את הראש שלי. הוא ממשש את המצח

שלי."

"אבא שלך נוגע בך?"

"בוודאי," ענה אלי. "אנחנו יושבים ומחזיקים ידיים. גם אחי הבכור ואני מחזיקים

ידיים, וגם אחי הבכור ואבי."

מוריס לא הצליח לדמיין את אביו ואותו יושבים זה לצד זה על הספה, שלא לדבר על

ליטוף של הראש או של המצח. אביו מעולם לא נגע בו אפילו בקצה הזרת.

"טוב," אמר אלי והתניע את המכונית, "זה לא משנה עכשיו. בוא נדאג עכשיו שתגיעו

בשלום למערה שלכם בגליל."

מוריס ראה את הרחוב השקט חולף מול עיניו. לפני שפנו באחד הרחובות הבחין

במישהו מגיח מאחורי עץ. הוא רצה להזהיר את אלי, אבל בדיוק אז נשמעה ירייה. מוריס

צעק, ואלי סטה עם המכונית לרחוב צדדי והחל לדהור.

"תתכופף!" הוא תפס את ראשו של מוריס והנמיכו בחזקה אל עבר המושב. מרחוק

נשמעו הדי יריות של השומרים האנגלים.

החפירה האחרונה

יממה לאחר מכן ישבו אלי ומוריס לצד פתח מערת הנזיר בנחל עמוד. חושך כבר ירד על

העמק וקולות הגליל עלו באוזניהם, ובהם נבללו הלמות הטורייה באדמה והתנשפויותיו

של הברון, השקוע בחפירה. רגבי עפר התעופפו באוויר ונעזרמו לצד הבור. עם הזמן נבלע

הברון מאחורי ערמת החול.

"תראה שם," הצביע אלי על השמים מעליהם. "ראית פעם כל כך הרבה כוכבים?"

מוריס נשא מעלה את ראשו. הכוכבים היו צפופים וזהובים מאוד. סביב כמה מהם

הזדהר מעין אבק, ואחרים רטטו לנגד עיניו. אחד הכוכבים ניתק ממקומו ונדמה לו כנופל.

ממרחקים עלו באוזניו קולות שועלים. מוריס החל לרעוד.

"אתה בסדר?" אלי סקר אותו.

"יש לי צמרמורת."

"בוא," פרש אלי את זרועו וחיבק את כתפיו. מוריס טמן את ראשו בשקע צווארו.

נשימותיו המהירות האטו מעט. הוא חש את דמעותיו נספגות בעור צווארו של אלי. אלי

ליטף את כתפו, ואצבעות ידו השנייה בחשו בשעריו של מוריס. הוא נשק לראשו. "תודה

שלא סיפרת לברון על היריות," אמר בקול רך.

מגרונו של מוריס בקעה יבבה.
אלי ליטף את שערותיו. "אף פעם לא פגשתי מישהו כמותך", אמר.
"מישהו כמוני?" מוריס התפלא.
"כן", ענה אלי. "כל כך טהור."

מוריס גיחך. "אתה טועה, אני לא טהור בכלל."
מוריס לא חש טהור ולא בלתי טהור. בעיקר חש כה רחוק מכל דבר שהכיר. כשלעצמו מעולם לא פגש אדם כמו אליהו. הוא היה שונה פיזית מכל האנשים שאי פעם התרועע איתם. הוא היה נמוך וכהה ושעיר, הוא דיבר צרפתית במבטא משונה, כאילו שר את סופי המלים. מוריס למד לאהוב את הנגינה הזאת. הוא דיבר גם ערבית והיה שייך למקומות שמורים יכול היה רק לשער את טבעם. הייתה בו כנות שמורים העריץ, והוא נהג בו קרבה. הוא ידע תמיד מה לעשות, לא היה הססן ושתקן כמורים. אך אלי היה גם אדם מסתורי, רב שכבות, מאותם אנשים שקשה לדעת מה מתחולל בראשם, מה הם רוצים, מה צעד הבא. אצבעותיו החלו לטייל במורד גבו של מוריס. הן מוללו את שולי חולצתו, וגב אצבעותיו ליטף את גבו. מוריס הדף מעליו את אלי בעדינות ומתוך עונג, עד שזה נשכב על גבו. מוריס השתרע מעליו.

הם לא התנשקו. הם בקושי ראו זה את זה. גופו של אלי החם למורים. הוא אחז בו במיומנות, ובמגעו היה גם איזה דבר חדש, כאילו אחז בְּבֶן אדם לראשונה. האדמה רבצה שקטה תחתיהם. היא הייתה מצופה בחול, ועליו היו אבנים קטנות וגדולות. חרקים בלתי נראים המו באוזניהם ככל שהתקרבו אל האדמה, ככורים אליה אוויר.

כמה שכבות מתחתיהם היו שרועים אנשים אחרים ונמו שנת נצח, תשוקתם חתומה לעד באגנים הנעוצים בחול. אהבותיהם הרחוקות נחקקו במקום שאי אפשר לציין אותו על מפה כלשהי. איש לא זכר אותם. איש לא כתב עליהם. בזמנם היה איזה אדם שהגה בהם, דאג להם, גידל אותם וחי לצדם, מישהו היה גאה בהם, כעס עליהם. כל חייהם ליוו אותם קרוביהם אל מותם. כשמתו – ליוו אותם אל מותם. קברו אותם כדי שלא תגענה חיות הטרף ותיקח את גופם הרחק. אולי חשבו על העולם הבא או על איזה מקום אחר, לא כאן – וכדי שיוכלו להגיע אל המקום האחר הזה, השכיחו אותם מלב החיים ונעצו אותם באדמה.

קעת הלכו אצבעותיו של אלי וגילו את גופו של מוריס. זמן ממושך כל כך היה מוריס עוזב, נשכח מלב מעצמו ומסובביו, כה נעדר ואילם, רחוק עד אין קץ, בודד – אף שהיה כל העת מוקף. קעת הוא נחשף, ליד המערה בגליל, במקום שבו לפני שנים כה רבות חזו אנשים זה בזה צומחים ומתבגרים, כאבו כשראו את אהוביהם סובלים מכאב, הסבו להם עונג ממש כפי שאלי הסב עתה עונג למורים.

מוריס כיסה אותם בנשיקות ופרם סוף סוף את כפתורי חולצתו, ופתאום החל לצחוק, הדמעות עדיין מרצדות בעיניו ומסכסכות את ראייתו, ובין כה וכה לא ממש ראה. אלי התפתל לעומתו, ומשהו חם כל כך ואוהב קרן ממנו עכשיו לעבר מוריס, אצבעותיו נכנסו מתחת לשולי מכנסיו וחפנו את ישבנו, ושוב נפלטה מגרונו של מוריס אנחה – בדיוק ברגע הזה הם שמעו את קריאתו של הברון: "מצאתי אותי!!"